

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**De Moralitate, Natvra, Et Effectibvs Actvvm
Svpernatvralivm In Genere Et Fide, Spe, Ac Charitate,
Speciatim**

Coninck, Gilles de

Antverpiae, 1623

Dvb. I. In quo consistat bonitas aut mali[tia] humanorum actuum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79645](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79645)

Aus non
liber potest
esse malus
Deoque dis-
plicere.

solum erat materialiter bona vel mala, nec imputabilis ad culpam vel meritum, fiat formaliter bona vel mala, & meritoria pœnæ aut præmii: nam libertas non efficit ut actus incipiat moraliter esse bonus vel malus qui antea talis non erat, sed solum est ratio, cur is qui prius solum erat materialiter talis, fiat talis formaliter. Quare illa obiectio duo falsa supponit: Primò, actum non liberum nullo modo esse moraliter bonum aut malum; Secundò, eum Deo nec placere, nec displicere. Quæ vera non sunt: nam, ut ostendam disp. 3. dub. 3. odium Dei etiam non liberè elicitum est actio moraliter mala, Deo quæ displicet: & amor Beatorum in cælo est actio moraliter bona, Deoque placet.

144

Ex his potest nostra sententia & alterius confutatio ulterius confirmari. Ponamus enim aliquem primò nullo modo aduertentem aliquam actionem sibi esse prohibitam, nec de eo vlla ratione cogitantē velle eam exercere, quia iucunda est aut utilis ad commodum temporale; & deinde aduertat eam sibi esse prohibitam, ac ob eandem omnino rationem pergit velle eam exercere: tunc contra alteram sententiam dabitur aliqua actio manens eadem, prius non mala formaliter; & postea formaliter mala, ac meritoria pœnæ.

Dices, fieri non posse, ut talis post eam aduertentiam priorem actionem continuet. Sed con-

trà Primò, hoc videtur repugnare experientia; nam experimur nos ob accessum eiusmodi cognitionis nullo modo impediri continuare priorem volitionem. quod maximè locum habet in iis, qui consueverunt eiusmodi peccata committere, qui tali aduertentia non aliter mouentur quàm si non occurreret. Secundò, quia, ut iam ostendi, nulla potest vel probabilis adferri ratio cur talis per accessum eiusmodi aduertentia fiat impotens continuare eam volitionem, cum ipsius obiectum pergit voluntati non minus quàm prius proponi sub ratione boni utilis aut delectabilis, ob quam præcisè prius expectebatur; nec per eam aduertentiam voluntas necessitatur ad vllum actum impossibilem cum priore, quia nullum actum tunc necessariò elicit (vnde est diuersa ratio huius casus, & eius in quo aliquis viator amans Deum subito eleuatur ad claram Dei visionem, quia sic necessitaretur ad eliciendum actum amoris beatifici.) quare non video vllam apparentem causam cur talis nequeat priorem actionem continuare, nisi fingamus Deum ipsi subtrahere concursum.

Et eodem planè modo possumus argumentari in casu posito num. 138. quando quis prius inaduertenter aliquid appetit, & deinde aduertens quid agat, pergit id appetere.

DISPUTATIO III.

De bonitate & malitia humanorum actuum.

ON est nobis propositum, hic disputare omnia quæ hac de re à Theologis in 1. disputari solent, sed ea solum quæ ad naturam ac qualitatem actuum supernaturalium intelligendam necessaria sunt. Quare cum in actibus supernaturalibus non possit reperiri vlla moralis malitia, de hac solum disputabimus, quatenus huius explicatio aliqua ratione est necessaria ad intelligendam rationem bonitatis moralis, aut quatenus vnus explicatio cum explicatione alterius habet apertam connexionem.

DVBIUM I.

In quo consistat bonitas aut malitia humanorum actuum?

1
Bonitas alia
est transcen-
dentalis,

UT hic clariùs procedamus, Nota Primò, duplicem esse bonitatem. Prima est transcendentalis, qua omnis res bona est in se sine villo respectu ad aliam, & vnaquæque eo melior, quo perfectiorem habet entitatem. Et hac ratione etiam actus peccaminosus est bonus, & eo melior, quo est intensior: atque ita quandoque est melior aliquo actu virtutis secundum suam entitatem minus perfectò. Et huic bonitati sola priuatio opponitur, eaque sola dicitur hac ratione mala.

Secunda est respectiua, qua aliquid alicui dicitur bonum. & hac ratione eadem res potest esse vni bona, & alteri mala, & eo peior, quo in se est perfectior. v. c. calor est bonus igni, malus aquæ, & eo peior, quo intensior. Item moderatus calor bonus est animali, minus intensus est malus, & quo intensior atque adeò in se perfectior, & consequenter priore modo melior est, eo animali est magis noxius, & consequenter peior. Idque non solum quia ipsum priuat necessario frigore, ut aliqui putant, sed per se immediatè. Nam temperamentum animali conueniens, non solum consistit in eo, quòd nulla qualitas ei desit aut in eo minus intensa sit, sed etiam in iusta omnium proportionem, quæ tam læditur per excessum, quàm per defectum, & contrà perficitur non solum positione alicuius, quo tollitur defectus; sed etiam negatione illius, cuius positione fieret excessus. Hinc si Deus poneret in me calorem intensum ut mille, & simul conseruaret omnes alias qualitates ad meam sanitatem requisitas, ille tamen esset mihi malus, eoquæ cruciaret. Confirmatur Primò, quia, ut per se patet, & omnes fatentur, calor & frigus sibi mutuo formaliter contrariantur ac repugnant: atqui quæ inter se pugnant, sibi mutuo hostilia ac mala sunt: ergo calor & frigus sibi mutuo per se immediatè mala sunt, & non solum ratione alicuius priuationis.

Confirmatur Secundò, quia tristitia est homini

2
alia res-
pectiua.

3
Temperamen-
tum anima-
lis non solum
defectu sed
etiam excessu
læditur.

3

Alia non
bus secundum
se immediatè
et mala sunt.

mini mala, non solum quia priuat eum aliquo gaudio, sed per se immediatè: nam aliàs somnus ea esset peior, quia magis priuat nos omni gaudio. Imò etiam si (ut in Christo accidit) esset in homine simul tristitia cum summo gaudio, hæc tamen esset ei mala. Item aliàs non esset homini peius tristiari quàm non gaudere; quod apertè falsum est.

Dices, tristitiam ideo esse homini malam, quia priuat eum animi quiete. Sed contrà, hæc animi quies prout distinguitur à gaudio, nihil est aliud quàm negatio siue absentia tristitiæ aut similis passionis animi inquietantis; ergo ipsa non tollitur immediatè per priuationem, sed per positionem alicuius rei positivæ, scilicet affectionis animi in quietantis. sicut igitur huius negatio est homini per se bona (quia illa quies, quæ bona est, in ea præcisè consistit) ita ipsa per se homini mala est.

Quies animi
consistit ex
parte in ne-
gatione siue
absentia ma-
li.

4

Confirmatur Tertiò, quia, si eiusmodi res solum essent homini malæ præcisè, quia illum aliqua re bona priuant, eo essent ei peiores, quo pluribus eum rebus priuarent. saltem modò relinquerent ei aliquod esse, ita ut posset adhuc esse subiectum priuationis: atqui hoc est falsum: ergo & illud. Minor probatur, quia, si poena inferni priuaret damnatos omni potestate aliquid actu intelligendi ac sentiendi, ita ut non magis quàm truncus possent ea, quæ circa illos aguntur percipere, pluribus eos priuaret, quàm modò priuaret; & tamen hoc esset illis longè melius, & maxime optandum, quia sic liberarentur omnibus suis cruciatibus. Imò, ut apertè dicitur Matth. 26. v. 24. melius iis esset omnino non esse, quàm esse prout iam sunt. quod secundum aliam sententiam nequit dici, quia secundum eam si non essent nullum haberent bonum quod iam non habent, & iam multa habent bona quæ tunc non haberent.

Quædam pri-
uationes
quibusdam
expedenda.

Matth.

5

Quidam similibus quibusdam rationibus pressi, aiunt malum consistere quidem in sola priuatione, non tamen in priuatione solius rei positivæ, sed etiam in priuatione priuationis siue negationis rei noxiæ. cum enim, ut aiunt, negatio talis rei sit bona, potest concipi per modum rei positivæ, atque ita poterit aliqua ipsius priuatio dari, quæ sit mala. Sed hoc nihil est aliud quàm aliis verbis fateri talem rem secundum se alicui esse malam. nam cuius negatio per se immediatè mihi bona est, id mihi debet immediatè secundum se esse malum; nam negatio rei non secundum se, sed solum ratione alicuius priuationis mihi malæ nequit mihi per se immediatè esse bona. Item cum priuatio absentie rei noxiæ nihil sit aliud, quàm præsentia rei noxiæ, si illa præcisè secundum se sit mala, etiam præsentia rei noxiæ secundum se erit mihi mala. v. c. priuatio negationis doloris nihil est aliud quàm præsentia doloris, sicut priuatio tenebrarum nihil est aliud quàm præsentia luminis: cum igitur secundum illos priuatio negationis doloris sit mihi secundum se immediatè mala, præsentia doloris erit mihi secundum se immediatè mala. Item cur negatio siue absentia doloris sit mihi per se immediatè bona, nulla potest fingi apparens ratio, nisi quia

Priuatio ab-
sentie rei
malæ nihil
est aliud quàm
huius præ-
sentia.

Coninck de act. supernat.

præsentia doloris est mihi per se immediatè mala: cum igitur illi fateantur negationem doloris mihi per se immediatè esse bonam, implicite fatetur præsentiam doloris, & consequenter aliquid positivum mihi per se immediatè esse malum.

Consistit autem hæc bonitas in conformitate quadam vnus rei cum altera cui illa bona est, & malitia in tali difformitate siue repugnancia. Ideo enim moderatus calor est bonus animalis, quia conformis eius naturali constitutioni; immoderatus eidem est malus, quia huic est difformis & repugnans. Pulchrè hæc docet D. August. lib. 2. de Moribus Manichæorum c. 8. ubi ostendit nullam substantiam esse absolute malam: quasdam tamen aliquibus esse malas. v. c. venenum est malum homini, ratione disconuenientiæ quam habet cum natura ipsius: quod tamen bonum est serpenti, cuius naturæ conueniens est. unde infert, illud non esse per se & secundum suam substantiam absolute malum (quia sic nulli posset esse bonum) sed tantum per accidens esse aliquibus malum ratione illius disconuenientiæ.

Est autem hæc bonitas aut malitia duplex, scilicet alia physica, quæ consistit in conuenientia vel disconuenientia cum re aliqua, quatenus est quoddam ens physicum; sic frigus est bonum aquæ, calor malus. Alia est moralis bonitas vel malitia, quæ ad mores pertinet, & quantum est ex se, nata est eos bonos vel malos efficere. sicut autè sola natura intellectualis est capax bonorum aut malorum morum, ita illi soli potest aliquid hac ratione esse bonum aut malum. Et hac ratione virtus absolute est bona, peccatū malum. Hinc patet triplicem esse bonitatem & malitiam. Primò, transcendentalem; Secundò, respectiuam physicam; Tertiò, moralem. & de hac tertia bonitate ac malitia hic solum agimus.

Nota Secundò, hanc moralem bonitatem ac malitiam quæ in actionibus nostris reperitur, esse duplicem. Prima, est materialis; Secunda, est formalis. Prior non requirit libertatem, ideoque æqualiter reperitur in actione externa ac interna, & est utriusque intrinseca. Secunda supponit aut etiam includit libertatem, ideoque formaliter reperitur in sola actione voluntatis, & actioni externæ solum conuenit per denominationem extrinsecam ratione actionis voluntatis, à qua imperatur, & cum qua moraliter censetur idem actus. Quæ fusiùs probabo dub. 3. & 4. hic autem propriè & præcipuè agimus de priore bonitate ac malitia, quam communiter materialem vocamus, quia accedente perfecta cognitione apta est vltiore bonitate aut malitia informari, ut fit quando aliquis ob inaduertentiam primò elicit actum bonum aut malum non liberè, què deinde cum cognitione plena liberè continuat. Alii vocant eam malitiam aut bonitatem fundamentalem, quòd sit proximum fundamentum, ex quo posita deinde perfecta cognitione resultat bonitas aut malitia formalis. hic autem non disputabo, an formalis ratio peccati dicat aliquam priuationem, quia hoc ad præsentem tractatum non est necessarium.

Nota Tertiò, ex iis quæ dixi disp. 1. dub. 2. in actu consideranda esse, in actibus intellectus &

C 3

volun-

August.

Nulla sub-
stantia abso-
lute mala:
quædam ta-
men aliqui-
bus malæ.

7
Bonitas re-
spectiva du-
plex.

Soli naturæ
intellectuali
potest ali-
quid esse
bonum aut
malum mo-
raliter.

Bonitas aut
malitia tri-
plex.

8
Bonitas aut
malitia mo-
ralis alia ma-
terialis, alia
formalis.

9

Malitia aut
bonitas mo-
ralis neque-
unt esse sine
te. dentia
actus in ob-
iectum.

voluntatis bonitatem & malitiam maximè consistere in secundo explicato num. 11. scilicet in illa tendentia potentie in obiectum: hac enim ratione præcipuè naturam rationalem decedunt aut dedecet. Nam si quis aliquam eiusmodi actionem posset alicubi in vacuo producere, nulla in ea esset bonitas moralis vel malitia: quod si autem aliquis me non cooperante actum malum, v. c. odium proximi, in mea voluntate produceret; haberet hæc quidem inde aliquam indecentiam (quia ille actus etiam ut est quædam qualitas, voluntati alicuius inhærens ei indecentiam adfert sicut macula in facie) hæc tamen indecentia nec esset vlla ratione peccatum, nec ita notabilis: cum voluntas per illum actum verè nihil odisset: vnde nec haberet verè rationem odii. His positis

Difficultas hæc est, in quo hæc bonitas aut malitia consistat. Agimus autem præcipuè de bonitate ac malitia, quatenus cōueniunt actionibus spectato præcisè iure naturæ. nam videtur per se satis clarum, bonitatem aut malitiam, quæ aliquibus actionibus conuenit ratione legis positiuæ, consistere in conformitate aut diffinitate cum ea lege.

10
Medina.
Conradus.
Salas.
Vasquez.

Medina 1. 2. q. 18. a. 2. concl. 4. & q. 20. a. 1. Conradus q. 19. a. 1. ad 3. & alij quos referunt Salas 1. 2. tract. 7. disp. 2. n. 11. & Vasquez disput. 58. c. 1. dicunt hanc bonitatem ac malitiam consistere in conformitate vel diffinitate cum iudicio recto: siue ideo actionem aliquam esse bonam, quia est conformis iudicio recto, siue quia ea ratione fit, quæ rectè sentientes aut saltem ipse operans prudenter agens iudicat, eam debere fieri: ideo verò esse malam, quia contra tale iudicium fit. ita ut iudicium rectum sit prima causa siue radix, ex qua nascitur bonitas aut malitia in actione, quæ ei conformiter aut diffinitate fit. sicut in actionibus solo iure positiuo prohibitis, ipsa lex est prima ratio cur ea actio sit mala ac illicita. Probant Primò, quia D. Thomas 1. 2. q. 19. a. 3. docet bonitatem actionis pendere à ratione. Secundò, quia omnis ille bene operatur, qui facit id quod omnino iudicat hic & nunc esse bonum; ille verò malè operatur, qui facit quod iudicat esse malum: ergo bonitas & malitia consistunt in hac conformitate vel diffinitate.

D. Thomas.

11

Est bene
colligimus
aliquid o-
pus esse bo-
num quia
multi iudi-
cant esse tale.
tamen nullo
modo est ta-
le, quia tale
iudicatur.

Sed hæc sententia visa mihi est semper valde difficilis, & carere omni fundamento. Primò, quia repugnat communi sensui; quid enim videtur magis absurdum, quàm aliquod opus ideo præcisè esse licitum ac bonum, quia videtur aliquibus, aut etiam omnibus esse bonum? ac si dicas ideo parietem esse album, hominem rationalem, &c. quia omnes iudicant eam esse talia. Sæpè quidem cum manifesta omnino ratio non obstat, colligimus propositionem aliquam esse probabiliter veram; quia multi sapientes iudicant eam esse veram, sed eorum iudicium nullo modo est causa cur sit vera. sicut visio fumo colligimus ibi esse ignem, fumus tamè nullo modo est causa cur ignis ibi sit. Similiter bene colligimus aliquod opus esse bonum, quia omnes sapientes iudicant id esse bonum: non est tamen ideo bonum, quia illi ita iudicant, si-

ue quia est conforme illorum iudicio; sed contrà, ideo illorum iudicium est rectum & verum, quia est conforme rei iudicatae, siue quia actio, quam iudicant esse bonam, verè bona est.

Secundò, quia, ut aliquis bene operetur circa res solo iure positiuo præceptas aut prohibitas, eodem modo requiritur ut non faciat contra suam conscientiam siue iudicium, atque in rebus relictis soli iuri naturali: atqui comedere v. c. carnes in Quadragesima, non ideo est malum, quia comedens iudicat esse malum, sed quia prohibitum est: ergo idem dicendum est in aliis actionibus. Tertiò, quia inde sequeretur numquam dari conscientiam inuincibiliter errantem, quia hoc ipso quo operans suum opus inuincibiliter iudicaret esse bonum, esset verè bonum, & sic conscientia non erraret. Quartò, quia illis difficillimum est conicere quodnam iudicium debeat dici rectum, ut actio ideo sit bona, quia illi est conformis: vnde illius sententia auctores in diuersissimas sententias abeunt, ut fuse ostendit Vasquez 1. 2. disp. 58. c. 1. & 2. Vasquez.

12

Quidam dicunt illud iudicium esse rectum quod est cōforme appetitui recto; sed hi circulum committunt & petunt principium: docent enim appetitum esse rectum, quia est conformis iudicio recto; & rursus iudicium esse rectum, quia est conforme appetitui recto. quod est nugari. Aliqui alij dicunt illud iudicium esse rectum quod est conforme iudicio diuino. sed hic & falsa redditur ratio cur aliquod iudicium sit rectum, nec vitatur difficultas. Nam etsi verum sit omne iudicium esse verum siue rectum, quod est conforme iudicio Dei, quod falli nequit; tamen non ideo est verum siue rectum, quia est conforme diuino. sed contrà, ideo est huic conforme, quia verum est. vnde si per impossibile nullus esset Deus, & tamen essent homines, essent aliqua vera & recta iudicia, & operationes bonæ, & tamen non essent conformia iudicio diuino.

Non ideo iudicium est rectum, quia conforme diuino.

Deinde si petas cur Deus potius iudicet dare eleemosynam esse bonum, & adulterari esse malum, quàm contrà, certè nulla potest reddi ratio, quàm quia illud est à parte rei bonum, hoc verò malum: ergo hæc non ideo talia sunt quia Deus talia iudicat.

14

Respondent aliqui, Deum ideo hæc talia iudicare, quia talis est ipsius natura: ac si dicas ideo hominem esse rationalem, brutum irrationale, quia Deus talia esse iudicat, & ideo eum iudicare hæc esse talia, quia talis est ipsius natura. quæ refutatione non eget.

Ob similes difficultates quidam dicunt ideo hoc illud opus esse bonum, quia prudenter hic & nunc iudicatur esse bonum: prudens autem iudicium esse, quod nicitur probabilibus rationibus, ita ut operans possit illud prudenter sequi.

15

Sed contrà Primò, Hæc apertè repugnant 1. ac 3. argumento allatis num. 11. & 12. Secundò, non sunt generatim vera; nam accessus Iacob ad Liam ab eo prudenter iudicabatur honestus, & tamen erat adulterium ac peccatum, licet solùm materiale; & consequenter erat actus verè in honestus, quamuis ei ob igno-

rant-

rantiā non imputaretur. ut magis patebit dubio 3.

16 **CONCLUSIO I.** Bonitas materialis actionis constituitur in morali conformitate siue convenientia ipsius actionis cum natura rationali, siue intellectuāli, quā talis est: & malitia in eiusmodi morali difformitate. Ita Vasquez 1.2. disp. 58. n. 9. & disp. 73. n. 17. Ideo enim actio aliqua est bona, quia conueniens est ut a tali natura fiat: ita ut hanc deceat illam facere: & ideo est mala, quia est difformis naturæ rationali, ita ut hanc deceat illam facere. Patet Primò, ex refutatione præcedentis sententiæ: posito enim quod bonitas & malitia non consistant in conformitate aut difformitate cum recta ratione; nequit alia ratio assignari, in qua consistant, præsertim præscindendo ab omni lege positiua. Secundò, quia præscindendo ab omnibus alijs, hoc ipso quo aliqua actio est dicta ratione difformis naturæ rationali est mala; non physice (quia potest operanti physice esse conueniens, ergo moraliter; & consequenter in ea difformitate consistit malitia moralis. Et simili omnino ratione hoc ipso quo actio iuxta dicta est conformis naturæ rationali, ei est honesta, & consequenter moraliter bona, quæ magis ex sequentibus patebunt. Quando autem aliqua actio est mala solum, quia iure positiuo est prohibita, tunc eius malitia primò & per se consistit in repugnantia cum ea lege, & consequenter in repugnantia cum natura rationali, cui est prohibita: nam hæc repugnantia ex illa necessariò sequitur.

17 Disputant autem hyscaliqui, an hæc conformitas aut difformitas sit relatio realis an rationis. Est autem verius eam secundum præcisum suum conceptum esse quandam formalitatem moralem, quia hic propriè non est conuenientia aut repugnantia physica, sed moralis. fundamentaliter tamen includit ipsam actionem, quatenus vitaliter a natura rationali procedit circa tale obiectum: nam ipsa actio ut sic procedens, est immediatè conformis aut difformis naturæ rationali: sicut imago se ipsa est similis prototypo.

18 **CONCLUSIO II.** Iudicium operantis siue speculatiuum siue practicum, numquam est per se causa aut immediata ratio, cur aliqua actio eius obiectum sint bona vel mala. quamuis aliquando per accidens & remotè horum sit causa, ut infra patebit.

Probatur Primò, quia, ut patet ex dictis, actio est bona vel mala, quia conformis vel difformis naturæ intellectuāli, & ut ostendam dub. 2. obiectum est bonum vel malum, quatenus est aptum vel ineptum, ut natura rationalis tali actione circa ipsum versetur: atqui quod sint talia, non habent, quia iudicantur esse talia, sed ratione naturæ suæ aut alicuius moralitatis sibi connexæ, à qua obiectum quandoque redditur malum, ut dicam n. 35. Probatur minor, quia mentiri, blasphemare & mœchari, &c. per se dedecent naturam rationalem, omniaque vitia sunt obiectum ineptum ut amantur. Contrà verò credere Deo, dare eleemosynam, &c. sunt per se conformia naturæ rationa-

li, & omnis virtus est obiectum aptum quod decenter ametur: ergo hæc non habent à iudicio operantis.

Secundò, quia, quantumuis operans iudicet suum mendacium vel adulterium esse honestum, tamen erit verè inhonestum. Item quantumuis aliquis hæreticus credat esse malum dare pauperi catholico eleemosynam, si tamen sine vlla alia mala circumstantia eam det, hæc externa actio (etsi fortè denominatione extrinseca, quia procedet à mala voluntate, poterit esse inhonesta) tamen intrinsecè & secundum se erit honesta, ut ostendam nu. 54. ergo dicta non habent hoc à iudicio sic vel sic iudicante.

Et hæc clara sunt & frequentia in actibus externis, in actibus verò voluntatis rara sunt, possunt tamen quandoque & in his accidere. ut si aliquis, quia videt hic & nunc esse necessarium reuelare alterius occultum crimen, ut innocens liberetur à morte, credat se ad hoc obligari, & tamen quia rudis est inuincibiliter putet se hoc non posse facere sine peccato: quia tamen credit hoc esse minus peccatum, quàm non impedire mortem innocentis non habens quem consulat, statuit hoc facere tamquam minus malum. hæc electio prudens est & bona, cum tamen talis iudicet se eligere peccatum, & in eo peccare. quod cum contraria sententia nequit consistere; nam secundum eam omnis ea actio est mala, quam operans iudicat hic & nunc esse malam. Cum igitur talis non obstante eo iudicio, quo putat se hic & nunc teneri illud facere; simul tamen iudicet hanc suam actionem esse malam, facit aliquid quod iudicat esse malum, & consequenter secundum illam sententiam in illa electione peccat. quod tamen dici nequit: illa enim electio cum sit verè prudens (quia prudenter facit qui ex duobus malis quæ simul euitare nequit, eligit minus) & ipse ad eam ponendam obligetur, nequit esse mala, quia neque mala electio potest esse prudens, nec ad eam possumus obligari.

Nota tamen, etiam si illo casu voluntas eligat id, quod operans iudicat esse peccatum, eam tamen in sua actione non dirigi eo iudicio, sed alio quo iudicat hominem ex duobus malis quæ simul euitare nequit, debere eligere quod credit esse minus: atque ita à recto iudicio immediatè dirigitur, & tale iudicium semper est remota aliqua ratio, cur actus voluntatis sit bonus, ut patebit ex dicendis.

Dices, Qui ob finem honestum, v. c. ut in se sedet tentationes, & periculum peccandi vitet, cognoscit eam, quam falsò quidem sed inuincibiliter putat esse suam, honestè operatur: atqui hoc prouenit præcisè ratione recti iudicii, quod ipse habet: ergo hoc est causa bonitatis huius actionis.

Respondeo Primò, hæc nullo modo pro aduersarijs facere; nam nullum hic est iudicium rectum quod possit dici immediata ratio bonitatis illius actionis. Duplex enim hic est iudicium. Prius speculatiuum, quo talis iudicat hanc esse suam: & hoc propriè non est rectum, sed falsum, nec immediatè dirigit operationem. Posset tamen alia quadam ratione dici re-

19 Operans suo iudicio nequit efficere ut externa actio sit secundum se bona aut mala.

Potest quis bene operari putans se peccare.

18 Iudicium solum quodammodo per accidens & remotè est causa cur actio sit bona aut mala.

etum in ordine ad praxim, & ad fundandum sequens iudicium; quatenus nimirum iudicans prudenter & recte in iudicando procedit, ita ut error, aliaque quæ ex eo sequuntur, ei non imputentur ad culpam. Secundum iudicium est, quo iudicat esse honestum hic & nunc vel le hanc cognoscere. & hoc vel est verum, & tunc non faciet actionem siue obiectum suum bonum; sed supponet esse bonum, siue honestum, ut patet ex dictis initio: vel est falsum, & tunc non verum sed falsum iudicium erit causa bonæ actionis; imò tunc necessario sequeretur, actionem esse inhonestam, aliàs iudicium esset verum.

Respondeo Secundò, talem ex parte operari honestè, ex parte non, neutrius autem causam esse vllum iudicium nisi remotè & per accidens. Pro quo

24

Nota, duplicem hic esse actionem, scilicet, Primò, volitionem hanc cognoscendi, quia hoc vile est ad vitandum periculum peccati; Secundò, externam copulam. Secunda actio secundum se spectata est fornicatio vel adulterium, & consequenter inhonesta. Vnde qui nosset matrimonium esse nullum, non posset illum ad talem actum incitare, sed si commodè posset teneretur eum impedire. Prior verò actio est honesta, quia absolute fertur in obiectum honestum. Obiectum enim huius voluntatis non est ille actus externus secundum se spectatus, sed prout offertur voluntati, scilicet ut cognitio propriæ vxoris ob finem honestum, quæ actio sub hac ratione præcisè spectata est absolute honesta, quia conformis naturæ rationali, quatenus talis est.

25

Qua ratione iudicium possit esse causa honestatis ipsius actus.

Iudicium autem intellectus solum est illius honestatis aliqua ratione causa remota & per accidens. Primò, quatenus supponit inuincibilem ignorantiam omnis malitiæ illius actus externi, atque ita efficit ut hæc operanti nullo modo sit voluntaria. Secundò, quatenus proponit voluntati honestatem quæ creditur obiecto inesse, quam illa aliàs amare non posset, quia non potest ferri in incognitum. Et hac solum ratione docet D. Thom. 1. 2. q. 19. a. 3. 5. & 6. bonitatem voluntatis pendere à ratione; ut aperte patet ex discursu, quem habet in corpore. Et similiratione illud iudicium est causa cur actus externus per denominationem extrinsecam, quatenus est idem actus in genere moris cum interno, dicatur bonus.

D. Thomas.

26

CONCLUSIO III. Ut aliqua actio sit formaliter bona vel mala, requiritur libertas. quia aliàs non est formaliter actio moralis, atque ita cognitio intellectus, sicut est radicaliter causa libertatis, ita etiam similiter est causa cur actio quæ aliàs tantum materialiter esset bona vel mala, sit formaliter bona vel mala, & imputetur ad culpam vel meritum.

27

In quo consistat formalis bonitas, aut malitia actus.

CONCLUSIO IV. Formalis bonitas (quæ, ut ostendam dub. 4. intrinsecè solum reperitur in actibus voluntatis) consistit in conformitate liberæ tendentiæ voluntatis in obiectum cum natura intellectuali: & malitia in simili difformitate. Probat, quia præcisè omnibus alijs idè aliquis actus est formaliter bonus & lau-

dabilis, quia voluntas per eum liberè aliquid amat aut odit conformiter suæ naturæ, quatenus est potentia rationalis, siue prout decet naturam rationalem illud facere. Quænam autem ad hoc requirantur tam in obiecto & circumstantijs, quàm in ipsa ratione tendendi, quæ potentia tendit in obiectum, patebit ex sequentibus dubijs.

Ex dictis autem satis patet, bonitatem formalem necessariò includere libertatem ipsius actus, cui competit, siue respectum ad potentiam liberè operantem; atque ita sicut idem actus secundum suam substantiam inuariatus potest modò esse liber, modò non liber; ita potest modò habere hanc bonitatem, modò non habere. Similiter formalis ratio peccati commissionis consistit in simili difformitate. An autem in sua formali ratione includat aliquam priuationem, alia est quæstio; quæ ad præsentem materiam, in qua naturam & conditionem bonorum actuum explicare intendimus, non ita necessariò spectat.

Idem actus potest modò esse formaliter bonus, modò non.

Ex his patet Primò, solutio argumentorum, quæ pro contraria sententia initio articuli nu. 10. Ad primum, Respondeo inde nullo modo sequi quod alij intendunt, ut iam ostendi n. 25. Ad secundum, Respondeo antecedens non esse generatim verum, ut patet ex dictis nu. 19. & consequentiam esse nullam, quia ex antecedente tantum sequitur, illud iudicium esse occasionem cur voluntas bene vel malè operetur, ut supra ostendi.

28

Patet Secundò, rectam rationem eatenus esse regulam nostrarum actionum, quatenus ostendit voluntati quæ actiones bonæ sint, & quæ malæ, eamque in ijs eligendis aut vitandis dirigit. Item quando dicitur eam actionem esse bonam, quæ est conformis rectæ rationi, non reddi rationem à priori, sed à posteriori; sicut cum dicimus eam propositionem esse veram, quam communiter sapientes dicunt esse veram.

Quomodo recta ratio sit regula nostrarum actionum.

Patet Tertiò, actum internum & externum sibi mutuo communicare bonitatem vel malitiam, diuersa tamen ratione. nam internus accipit ab externo tamquam à suo obiecto: actus enim voluntatis habent pro suo obiecto actus aliarum potentiarum, quos imperant, contra actus externus habet ab interno quod sit formaliter moralis; & consequenter formaliter bonus vel malus. quæ magis explicabimus dub. 5.

Actus internus & externus sibi mutuo communicant bonitatem aut malitiam.

30

D V B I V M II.

In quo consistat bonitas aut malitia obiecti-
na?

Medina 1. 2. q. 18. a. 2. cum multis alijs constituit bonitatem obiectiuam in conformitate cum recta ratione, & malitiam in simili difformitate. Sed, ut ostendi dub. 1. hæc sententia non reddit veram & propriam rationem, quæ constituit aliquod obiectum bonum vel malum. nec enim ideo obiectum est bonum, quia recta ratio iudicat esse tale: sed contra, idè ratio

31

Medina.